



Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

9. října 2019*

„Řízení o předběžné otázce – Prostor svobody, bezpečnosti a práva – Soudní spolupráce v občanských věcech – Nařízení (ES) č. 593/2008 – Právo rozhodné pro smluvní závazkové vztahy – Článek 14 – Postoupení pohledávky – Účinky vůči třetím stranám“

Ve věci C-548/18,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Saarländisches Oberlandesgericht (vrchní zemský soud Sársko, Německo) ze dne 8. srpna 2018, došlým Soudnímu dvoru dne 23. srpna 2018, v řízení

BGL BNP Paribas SA

proti

TeamBank AG Nürnberg,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení J.-C. Bonichot (předseda senátu), R. Silva de Lapuerta, místopředsedkyně Soudního dvora, C. Toader (zpravodajka), L. Bay Larsen a M. Safjan, soudci,

generální advokát: H. Saugmandsgaard Øe,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za TeamBank AG Nürnberg C. Hecken, Rechtsanwältin,
- za německou vládu M. Hellmannem, U. Bartlem a T. Henzem, jako zmocněnci,
- za českou vládu M. Smolkem, J. Vláčilem a A. Kasalickou, jako zmocněnci,
- za nizozemskou vládu M. K. Bulterman a J. M. Hoogveldem, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi M. Heller a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

* Jednací jazyk: němčina.

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 14 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6, dále jen „nařízení Řím I“).
- 2 Tato žádost byla předložena ve sporu mezi společnostmi BGL BNP Paribas SA (dále jen „BNP“), bankovní institucí se sídlem v Lucembursku, a TeamBank AG Nürnberg (dále jen „TeamBank“), bankovní institucí se sídlem v Německu, jehož předmětem je uvolnění peněžní částky složené u německého soudu svěřenskou správkyní dlužníka obou těchto institucí.

Právní rámec

Unijní právo

Římská úmluva

- 3 Článek 12 Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, jež byla otevřena k podpisu v Římě dne 19. června 1980 (Úř. věst. 1980, L 266, s. 1; české znění Úř. věst. 2005, C 169, s. 10, dále jen „Římská úmluva“), nadepsaný „Postoupení pohledávky“, stanovil:

„1. Pro vzájemné závazky postupitele a postupníka při postoupení pohledávky je rozhodné právo, kterým se podle této úmluvy řídí smlouva mezi postupitelem a postupníkem.

2. Právo, jímž se řídí postoupená pohledávka, určuje převoditelnost pohledávky, vztah mezi postupníkem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění.“

Nařízení Řím I

- 4 Nařízení Řím I nahradilo Římskou úmluvu. Bod 38 odůvodnění tohoto nařízení zní:

„V souvislosti s postoupením pohledávky by výraz ‚vztah‘ měl vyjasnit, že se čl. 14 odst. 1 použije rovněž na věcněprávní dopady postoupení mezi postupitelem a postupníkem v právních řádech, ve kterých úprava těchto otázek nespadá do závazkového práva. Výraz ‚vztah‘ by nicméně neměl být chápán jako jakýkoli vztah, který by mohl existovat mezi postupitelem a postupníkem. Zejména by neměl zahrnovat předběžné otázky, pokud jde o postoupení pohledávky. Výraz by měl být jednoznačně omezen na dopady, jež přímo souvisejí s daným postoupením.“

- 5 Podle článku 14 uvedeného nařízení, nadepsaného „Postoupení pohledávky a smluvní subrogace“, platí:

„1. Vztah mezi postupitelem a postupníkem při postoupení pohledávky vůči jiné osobě (dlužník), se řídí podle práva, které se na základě tohoto nařízení použije na smlouvu mezi postupitelem a postupníkem.

2. Právo, jímž se řídí postoupená pohledávka, určuje převoditelnost pohledávky, vztah mezi postupníkem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění.

3. Pojem postoupení v tomto článku zahrnuje přímé převody pohledávek, převody pohledávek při zajištění závazku a zastavení pohledávek nebo jiné způsoby zajištění pohledávek.“

6 Článek 27 odst. 2 téhož nařízení stanoví:

„[Evropská k]omise do 17. června 2010 předloží Evropskému parlamentu, Radě [Evropské unie] a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru zprávu k otázce účinnosti postoupení pohledávky vůči třetím stranám a přednosti postoupené pohledávky před právem jiné osoby. V případě potřeby ke zprávě přiloží návrh na změnu tohoto nařízení a hodnocení dopadu ustanovení, která mají být zavedena.“

Nařízení (EU) č. 1215/2012

- 7 Podle čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1) platí, že „[n]ení-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní“.

Německé právo

BGB

- 8 Ustanovení § 398 Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník; dále jen „BGB“) stanoví:
- „Věřitel může převést pohledávku prostřednictvím smlouvy s jinou osobou (postoupení). Uzavřením smlouvy vstupuje nový věřitel na místo dosavadního věřitele.“
- 9 Ustanovení § 812 odst. 1 BGB stanoví, že „[k]do se plněním od jiného nebo jiným způsobem obohatí bez spravedlivého důvodu na jeho úkor, musí vydat, oč se obohatil“.

EGBGB

- 10 Článek 33 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (zákon, kterým se zavádí občanský zákoník; dále jen „EGBGB“) ve znění účinném před 17. prosincem 2009, kdy nabyl účinnosti § 1 Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EG) Nr. 593/2008 (zákon o přizpůsobení některých ustanovení mezinárodního práva soukromého nařízení [Řím I]), ze dne 25. června 2009 (BGBl. 2009 I, s. 1574), stanovil:
- „(1) Při postoupení pohledávky se povinnosti mezi dosavadním a novým věřitelem řídí právem rozhodným pro smlouvu mezi nimi.
- (2) Právo, jímž se řídí postoupená pohledávka, určuje její převoditelnost, vztah mezi novým věřitelem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění.“
- 11 Článek 33 EGBGB byl zrušen zákonem o přizpůsobení některých ustanovení mezinárodního práva soukromého nařízení Řím I.

Lucemburské právo

- 12 Podle čl. 1690 odst. 1 lucemburského Code Civil (občanský zákoník) ve znění účinném v době rozhodné z hlediska sporu v původním řízení platilo, že „postoupení pohledávky vůči třetí straně není účinné, není-li oznámeno dlužníkovi“.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 13 Dne 29. března 2011 uzavřela TeamBank s lucemburskou státní příslušnicí s bydlištěm v Německu a ve služebním poměru v Lucembursku (dále jen „dlužnice“) smlouvu o úvěru, která se řídila německým právem a zajištěna byla postoupením obstatitelné části současných i budoucích pohledávek dlužnice z platu, včetně důchodových práv, vůči jejímu zaměstnavateli v Lucembursku. Zaměstnavatel nebyl o tomto postoupení informován.
- 14 Dne 15. června 2011 uzavřela dlužnice další smlouvu o úvěru s BNP. I tato druhá smlouva stanovila postoupení týchž pohledávek dlužnice vůči jejímu zaměstnavateli v Lucembursku. Doporučeným dopisem ze dne 20. září 2012 informovala BNP uvedeného zaměstnavatele o tomto postoupení, jak stanoví lucemburské právo platné pro smlouvy o úvěru.
- 15 Usnesením Amtsgericht Saarbrücken (okresní soud v Saarbrückenu, Německo) ze dne 5. února 2014 bylo vůči dlužnici zahájeno insolvenční řízení. V jeho rámci získala ustanovená svěřenská správkyňe od zaměstnavatele dlužnice v Lucembursku část jejích platů ve výši 13 901,64 eura a tuto částku složila do úschovy u Amtsgericht Merzig (okresní soud v Merzigu, Německo). Svěřenská správkyňe odůvodnila složení této částky do úschovy nejistotou v osobě věřitele této částky, neboť obě strany původního řízení uplatnily právo na oddělené uspokojení, a sice TeamBank ve vztahu k pohledávce ve výši 71 091,54 eura a BNP ve vztahu k pohledávce ve výši 31 942,95 eura.
- 16 TeamBank podala k Landgericht Saarbrücken (zemský soud v Saarbrückenu, Německo) žalobu a BNP vzájemnou žalobu, jimiž se tyto účastnice řízení domáhaly uvolnění celé uschované částky 13 901,64 eura. Uvedený soud žalobě TeamBank vyhověl a vzájemnou žalobu BNP zamítl.
- 17 BNP podala proti rozhodnutí Landgericht Saarbrücken (zemský soud v Saarbrückenu) k předkládajícímu soudu odvolání, v němž namítla, že k postoupení pohledávky na TeamBank došlo sice před postoupením pohledávky na ni, avšak první z těchto postoupení nebylo oznámeno zaměstnavateli v Lucembursku. Podle lucemburského práva rozhodného pro toto postoupení je přitom oznámení dlužníkovi podmínkou platnosti postoupení pohledávek, takže první postoupení nemá právní účinky. Jen druhé postoupení, učiněné ve prospěch BNP, bylo řádně oznámeno, takže jen BNP je oprávněna se domáhat uvolnění celé uschované částky 13 901,64 eura.
- 18 Předkládající soud poté, co shledal svou mezinárodní příslušnost na základě článku 26 nařízení č. 1215/2012, konstatuje, že účastnice původního řízení zakládají své žalobní nároky na ustanoveních § 812 odst. 1 BGB, která se týkají bezdůvodného obohacení.
- 19 Uvedený soud má pochybnosti zejména o tom, zda lze nařízení Řím I vykládat v tom smyslu, že určuje právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám v případě vícenásobného postoupení, za účelem určení osoby oprávněné z této pohledávky.
- 20 V této souvislosti předkládající soud uvádí, že v této otázce se německá právní nauka rozchází. Podle názoru některých autorů je norma vyplývající z čl. 14 odst. 1 a 2 tohoto nařízení vyčerpávající a vztahuje se i na účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám. Podle jiných autorů je právní vakuum záměrné.

- 21 Týž soud dále uvádí, že uplatnění německých kolizních norem je ztíženo zrušením článku 33 EGBGB zákonem o přizpůsobení mezinárodního práva soukromého nařízení [Řím I].
- 22 Za těchto podmínek se Saarländisches Oberlandesgericht (vrchní zemský soud Sárska) rozhodl přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Je článek 14 nařízení [Řím I] použitelný na účinky vícenásobného postoupení vůči třetím stranám?
- 2) V případě kladné odpovědi na první otázku: Jakým právem se v tomto případě řídí účinky vůči třetím stranám?
- 3) V případě záporné odpovědi na první otázku: Použije se toto ustanovení přiměřeně?
- 4) V případě kladné odpovědi na třetí otázku: Jakým právem se v tomto případě řídí účinky vůči třetím stranám?“

K předběžným otázkám

- 23 Podstatou čtyř předběžných otázek předkládajícího soudu, jimiž je třeba se zabývat společně, je, zda musí být článek 14 nařízení Řím I vykládán v tom smyslu, že přímo nebo *per analogiam* určuje právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám v případě vícenásobného postoupení, při kterém týž věřitel opakovaně postoupí pohledávku několika postupníkům.
- 24 Předně je nutno konstatovat, že článek 14 nařízení Řím I nahradil článek 12 Římské úmluvy, který se netýkal účinků postoupení pohledávky vůči třetím stranám (v tomto smyslu viz zprávu o Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, kterou vypracovali Mario Giuliano, profesor na univerzitě v Miláně, a Paul Lagarde, profesor na univerzitě Paříž I, Úř. věst. 1980, C 282, s. 1).
- 25 Dále je v souvislosti s výkladem ustanovení unijního práva třeba připomenout, že podle ustálené judikatury je při tomto výkladu nutné vzít v úvahu nejen znění takového ustanovení, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí. Historie vzniku ustanovení unijního práva může rovněž poskytnout informace relevantní pro jeho výklad (rozsudek ze dne 10. prosince 2018, Wightman a další, C-621/18, EU:C:2018:999, bod 47 a citovaná judikatura).
- 26 Nejprve je třeba posoudit, zda článek 14 nařízení Řím I podle svého znění výslovně určuje právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám v případě vícenásobného postoupení.
- 27 Článek 14 tohoto nařízení, jak plyne z jeho samotného nadpisu („Postoupení pohledávky“), stanoví kolizní normy upravující různé aspekty postupování přeshraničních pohledávek.
- 28 Podle čl. 14 odst. 1 tohoto nařízení se vztah mezi postupitelem a postupníkem vůči dlužníkovi řídí podle práva, které se na základě tohoto nařízení použije na smlouvu mezi postupitelem a postupníkem.
- 29 Článek 14 odst. 2 nařízení Řím I dále stanoví, že právo, jímž se řídí postupovaná pohledávka, určuje převoditelnost pohledávky, vztah mezi postupníkem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění.
- 30 Konečně podle čl. 14 odst. 3 nařízení Řím I zahrnuje pojem „postoupení“ v tomto článku přímé převody pohledávek, převody pohledávek při zajištění závazku a zastavení pohledávek nebo jiné způsoby zajištění pohledávek.

- 31 Z uvedeného tedy plyne, že znění článku 14 nařízení Řím I nezmiňuje účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám.
- 32 Co se týče kontextu článku 14 nařízení Řím I, z bodu 38 odůvodnění tohoto nařízení vyplývá, že takové „předběžné otázky“ předcházející postoupení pohledávky, jako je dřívější postoupení téže pohledávky v rámci vícenásobného postoupení, sice mohou představovat „věcněprávní dopad“ postoupení pohledávky, avšak nespádají pod pojem „vztah“ mezi postupitelem a postupníkem“ ve smyslu čl. 14 odst. 1 uvedeného nařízení. V uvedeném bodě odůvodnění se upřesňuje, že výraz „vztah“ by měl být jednoznačně omezen na dopady, jež přímo souvisejí s daným postoupením pohledávky.
- 33 K historii vzniku článku 14 nařízení Řím I je nutno uvést, že podle čl. 13 odst. 3 návrhu Komise nařízení Evropského Parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) [COM(2005) 650 final] se sice měly účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám řídit právem země, v níž má postupitel v době postoupení nebo převodu obvyklé bydliště, avšak tento návrh při jednáních v Radě přijat nebyl.
- 34 Článek 27 odst. 2 nařízení Řím I dále stanoví povinnost Komise předložit „zprávu k otázce účinnosti postoupení pohledávky vůči třetím stranám“ a v případě potřeby i „návrh na změnu [nařízení Řím I] a hodnocení dopadu ustanovení, která mají být zavedena“.
- 35 Dne 29. září 2016 předložila Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru tuto zprávu [COM(2016) 626 final], ze které vyplývá absence jednotných pravidel o rozhodném právu pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany a potřeba, aby je unijní normotvůrce zavedl.
- 36 Dne 12. března 2018 představila Komise návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro účinky postoupení pohledávek na třetí strany [COM (2018) 96 final], podle kterého by se účinky postoupení pohledávek na třetí strany mohly v zásadě řídit právem země, v níž má postupitel obvyklé bydliště.
- 37 Z uvedeného vyplývá, že za současného stavu unijního práva je absence kolizních norem výslovně upravujících právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávek vůči třetím stranám rozhodnutím unijního normotvůrce.
- 38 S ohledem na všechny výše rozvedené úvahy je třeba na položené otázky odpovědět, že článek 14 nařízení Řím I musí být vykládán v tom smyslu, že ani přímo, ani *per analogiam* neurčuje právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám v případě vícenásobného postoupení, při kterém týž věřitel opakovaně postoupí pohledávku několika postupníkům.

K nákladům řízení

- 39 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

Článek 14 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) musí být vykládán v tom smyslu, že ani přímo, ani *per analogiam* neurčuje právo rozhodné pro účinky postoupení pohledávky vůči třetím stranám v případě vícenásobného postoupení, při kterém týž věřitel opakovaně postoupí pohledávku několika postupníkům.

Podpisy.